

ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μάρτιος 2021
Ε' τάξη 1^{ου} Δημ. Σχολείου Διονύσου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ▶ Εισαγωγή
 - ▶ Η ζωγραφική
 - ▶ Η λιθογλυπτική
 - ▶ Η κεραμική
 - ▶ Η αρχυροχρυσοχοΐα
 - ▶ Η κλωστοϋφαντουργία
 - ▶ Οι παραδοσιακοί χοροί
 - ▶ Το δημοτικό τραγούδι
 - ▶ Η ποίηση
-

Με τον όρο λαϊκή τέχνη χαρακτηρίζουμε την ελληνική τέχνη των δυο τελευταίων αιώνων της Τουρκοκρατίας. Την περίοδο αυτή σημειώθηκε βελτίωση των συνθηκών ζωής των Ελλήνων, οικονομική ανάπτυξη του ελληνισμού και αναβίωση της ελληνικής παιδείας. Οι παράγοντες αυτοί συνέβαλαν στην άνθηση της τέχνης.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

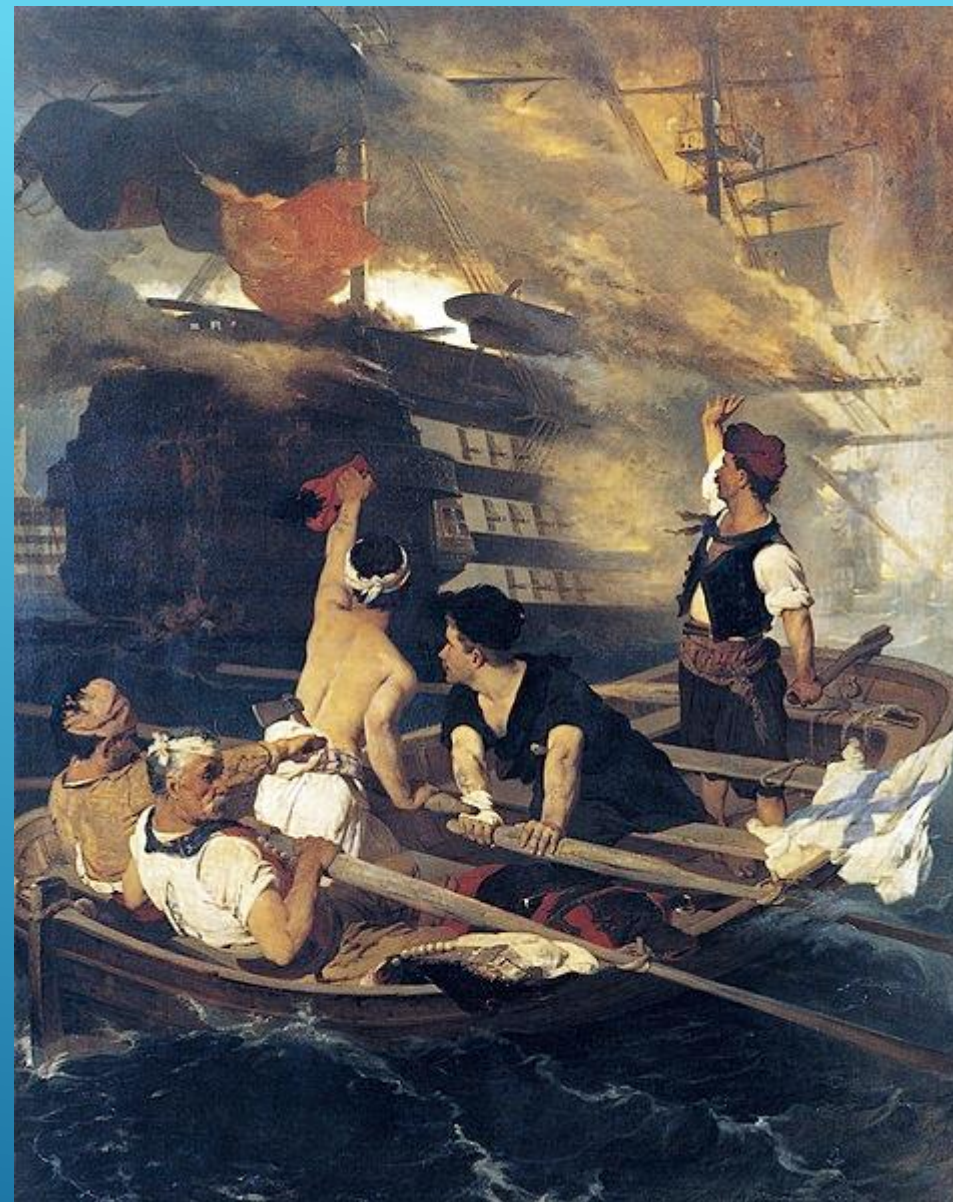
Οι ζωγράφοι της Ελληνικής Επανάστασης.

Με το ξέσπασμα της επανάστασης του 1821 πολλοί φοιτητές, ρομαντικοί, ποιητές, στρατιωτικοί, ιδεολόγοι, καλλιτέχνες προστρέχουν να υπερασπιστούν τους Έλληνες. Πολλοί από αυτούς εμπνέονται για τα έργα τους από τους αγώνες των Ελλήνων. Η Ελληνική Επανάσταση γίνεται πηγή έμπνευσης για πολλούς Έλληνες και ξένους ζωγράφους.

Οι σημαντικότεροι από τους Έλληνες ζωγράφους, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από την Ελληνική Επανάσταση είναι:

Ο Νικηφόρος Λύτρας, ο Νικόλαος Γύζης, ο Θεόδωρος Βρυζάκης, ο Φώτης Κόντογλου, ο Αλέξανδρος Ησαΐας.

Η ελληνική επανάσταση του 1821 μέσα από έργα τέχνης (video)

Νικηφόρος Λύτρας
Πυρπόληση τούρκικης ναυαρχίδας από Κανάρη

Επίσης, αξίζει να γίνει αναφορά στο γνωστό Έλληνα ζωγράφο **Χατζημιχαήλ Θεόφιλο**, μεγάλο κομμάτι του έργου του είναι εμπνευσμένο από τον αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία.

Αξίζει να γίνει αναφορά και σε ξένους ζωγράφους που εμπνεύστηκαν από την Ελληνική επανάσταση όπως είναι:

Ευγένιος Ντελακρουά: Ζωγραφίζει τη δεκαετία του 1820 δύο πίνακες που καθελώνουν, και επηρεάζει όσο κανείς την Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Ο ένας είναι «Η σφαγή της Χίου», στον οποίο ο Ντελακρουά παρουσιάζει την οδύνη μιας ανείπωτης σφαγής που συγκλονίζει όλη την Ευρώπη. Ο δεύτερος πίνακας είναι «Η Ελλάδα στα ερείπια του Μεσολογγίου», που κι αυτός συγκλονίζει με την εκφραστικότητα και τις σκέψεις που γεννά.

ΛΙΘΟΓΛΥΠΤΙΚΗ

Η γλυπτική είναι τέχνη με μεγάλη παράδοση στον ελληνικό χώρο και την περίοδο εκείνη γνώριζε μεγάλη άνθηση.

Τα σημαντικότερα κέντρα ήταν στην Ήπειρο και τη Δ. Μακεδονία, αλλά και στη Μάνη και το Πήλιο. Το μεγαλύτερο όμως από όλα τα κέντρα ήταν η Τήνος και είναι το μόνο που επιβιώνει μέχρι σήμερα.

Τα έργα που έφτιαχναν ήταν πολλά όπως σκάλες, πόρτες, βρύσες, τέμπλα σταυροί, σκάφες, κ.α.

ΚΕΡΑΜΙΚΗ

Η κεραμική την εποχή εκείνη ήταν πρωταγωνιστής του ελληνικού νοικοκυριού και όχι μόνο.

Στην καθημερινότητά τους οι άνθρωποι τότε χρησιμοποιούσαν πλήθος κεραμικών σκευών, όπως κατσαρόλες (τσουκάλια) για το μαγείρεμα, πιάτα, κούπες, ποτήρια, κανάτες, στάμνες, δοχεία για αποθήκευση τροφίμων, διακοσμητικά σκεύη, θυμιατά κ.α.

ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΪΑ

Την εποχή εκείνη υπήρχαν μόνιμα εργαστήρια σε όλη την Ελλάδα, αλλά και πλανόδιοι τεχνίτες που ταξίδευαν συνεχώς σε όλες τις πόλεις και τα χωριά, έστηναν εκεί πρόχειρα εργαστήρια και δέχονταν παραγγελίες ή πουλούσαν τα πράγματά τους σε παζάρια και πανηγύρια.

Φημισμένα μόνιμα εργαστήρια υπήρχαν κυρίως στην Ήπειρο, τη Μακεδονία και τη Θράκη, αλλά και στη Θεσσαλία, το Μεσολόγγι και την Αρκαδία.

Για τη διακόσμηση των έργων τους χρησιμοποιούσαν κυρίως γραμμικά σχέδια, σπείρες, ρόδακες, λαχούρια, αετούς, πουλιά, ζώα, δέντρα, λουλούδια, καράβια, χριστιανικά σύμβολα και ανθρώπινες φιγούρες.

ΚΛΩΣΤΟΪΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας οι Έλληνες ανέπτυξαν πολλές τέχνες και μια από αυτές ήταν η κλωστοϋφαντουργία.

Οι Βλάχοι της Πίνδου, ονομαστοί τεχνίτες, μέσω συνεταιρισμών έκαναν εξαγωγικό εμπόριο οικοτεχνίας και βιοτεχνίας καθώς και με ναυτικές κάπες.

Τα 24 χωριά στο Πήλιο, με τη μεγάλη παραγωγή σε μετάξι, έκτος από τα υφάσματα, έκαναν και μεταξωτά μαντήλια, κουμπιά, ζωνάρια, κλωστές ραφής καθώς και χοντρά υφάσματα και τάπητες από μαλλί .

Στα Αμπελάκια της Θεσσαλίας όλοι τους οι κάτοικοι , εργάζονταν με τη βαφική. Υπήρχαν 24 εργοστάσια βαφικής, που ετοίμαζαν κάθε χρόνο 2.500 μπάλες βαμβάκι, από εκατό οκάδες την καθεμία κι έσερναν 3.000 δέματα με νήματα ερυθροβαμμένα με καραβάνια στην Γερμανία, Αγγλία, Κωνσταντινούπολη, Αμβούργο.

Ο Τύρναβος ήταν φημισμένος για τα βαμβακομέταξα και λεπτά υφάσματα, τους αλατζάδες .

Το μετάξι ήταν σημαντικό προϊόν της βιοτεχνίας. Μεγάλες πόλεις όπως η Ζαγορά, η Καλαμάτα, Σπάρτη, Τήνος έφτιαχναν μεταξωτά μαντήλια, φορέματα και πουκάμισα και τα έστελναν σε πόλεις του εξωτερικού.

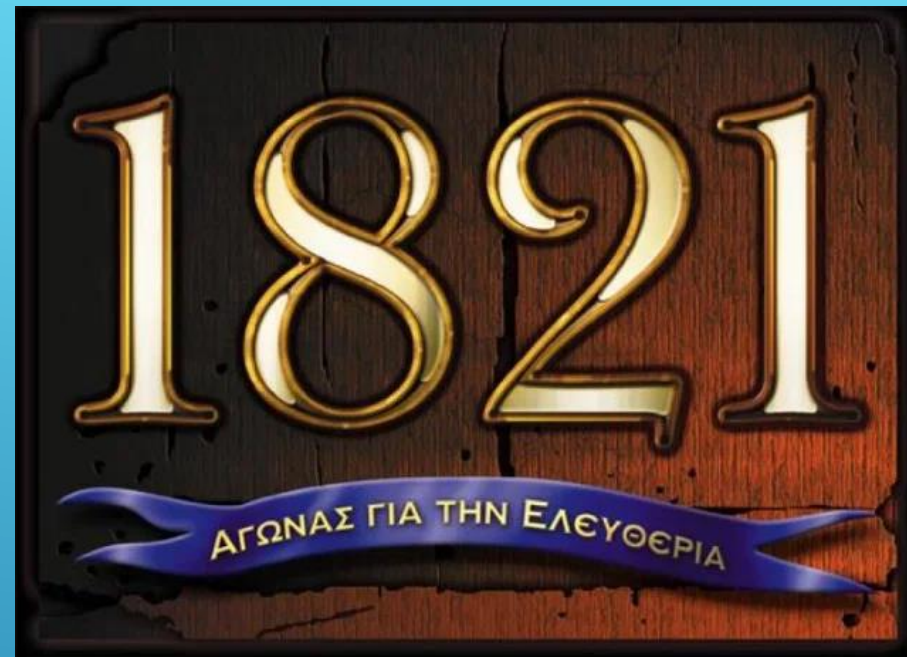

Χωρική της Μυτιλήνης (αριστερά) και γυναίκα της Τήνου με τη ρόκα στο χέρι. Αθήνα. Γεννάδειος Βιβλιοθήκη.

ΠΟΙΗΣΗ

Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1821 και 1830 όπου η Ελλάδα απελευθερώθηκε σταδιακά, εμπνεύστηκε πλήθος ποιητών, Ελλήνων και ξένων να αφιερώσουν σ' αυτή μερικά έργα τους, αντικατοπτρίζοντας με τον καλύτερο τρόπο τα συναισθήματα των Ελλήνων κι αυτών που τους συμπαραστάθηκαν στον αγώνα της εθνικής τους παλιγγενεσίας στο τότε και στο σήμερα.

Διονύσιος Σολωμός, ο εθνικός μας ποιητής:

Εμπνέεται από τον επαναστατικό αγώνα και γράφει τον «Ύμνον εις την ελευθερίαν», το 1823, στην ιδιαίτερη πατρίδα του τη Ζάκυνθο, με θέμα τους αγώνες του ελληνικού λαού για την ελευθερία από τον Τούρκο κατακτητή. Η Ελευθερία, αλληγορική μορφή, επιστρέφει ξανά στην Ελλάδα προκαλώντας χαρά και αγαλλίαση στις ψυχές των Ελλήνων, καθώς αντιλαμβάνονται πως πραγματοποιείται ο πόθος τους για τη λευτεριά.

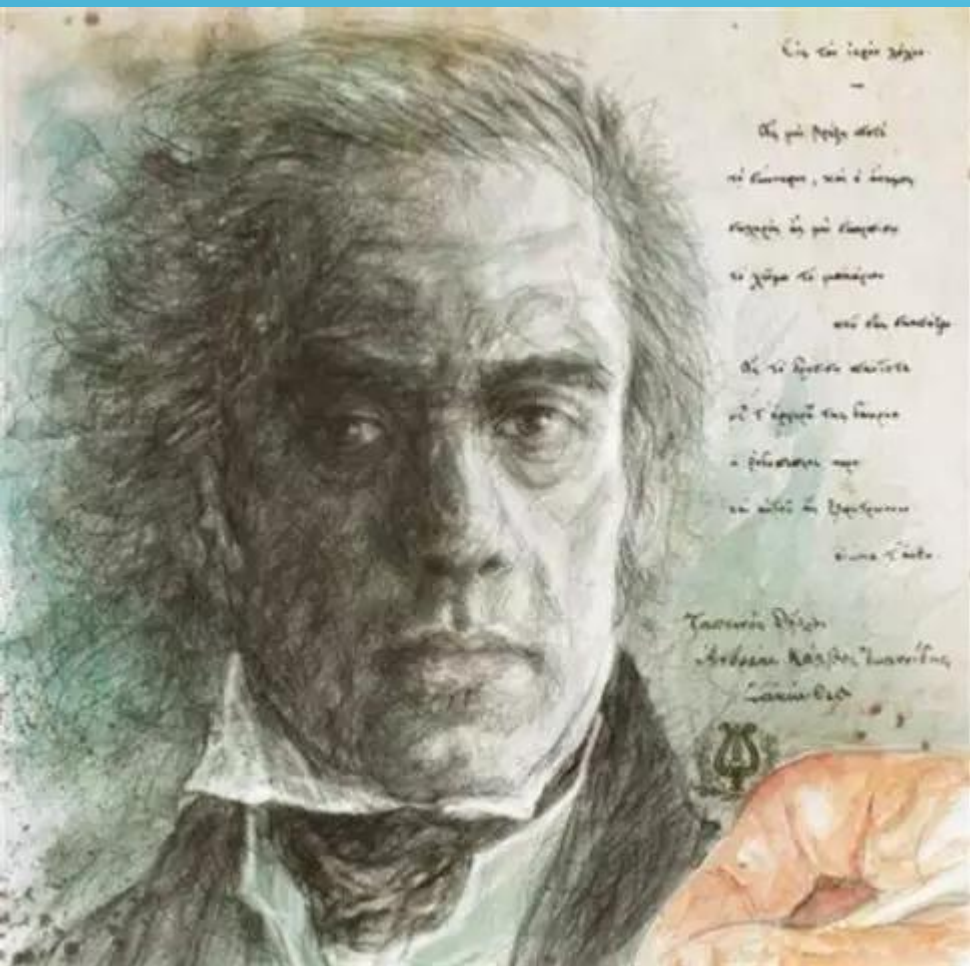

Το κορυφαίο ποιητικό έργο του Σολωμού, οι «Ελεύθεροι πολιορκημένοι» έχει και αυτό στηριχθεί σε ιστορικό γεγονός της Επανάστασης του 1821. Αναφέρεται στη β' πολιορκία του Μεσολογγίου (Απρίλιος 1825-Απρίλιος 1826) από τους Τούρκους και στη συνέχεια από τους Αιγυπτίους και στην ηρωική έξοδο των πολιορκημένων, το 1826.

Οι Μεσολογγίτες αμύνονται σθεναρά κατά τη διάρκεια της πολιορκίας. Υπομένουν καρτερικά τόσο τις φυσικές κακουχίες (την πείνα, τις αρρώστιες, το θάνατο), τον εξωτερικό εχθρό (τους Τούρκους), αλλά και τον εσωτερικό, τον ίδιο τους τον εαυτό που τους καλεί να γευτούν τους πειρασμούς της ανοιξιάτικης φύσης.

Αυτοί όμως κατόρθωσαν να νικήσουν το Κακό, διατηρώντας ακέραιο το ήθος τους παραμένοντας ουσιαστικά, εσωτερικά ελεύθεροι, αν και ήταν πολιορκημένοι.

Ο **Ανδρέας Κάλβος** θεωρείται ο ποιητής της ελληνικής επανάστασης.

Οι Είκοσι Ωδές είναι η μοναδική του προσφορά στη νεοελληνική ποίηση. Είναι εμπνευσμένες κυρίως από το προεπαναστατικό κλίμα της χώρας, όπως εκείνος το εισέπραττε και το ζούσε στην Ευρώπη. Το 1824 τυπώνει στη Γενεύη τη «Λύρα», δέκα πατριωτικές ωδές. Το 1826 στο Παρίσι τυπώνει άλλες δέκα, «τα Λυρικά».

Ο **Αριστοτέλης Βαλαωρίτης** γράφει κι αυτός με τη σειρά του έργα με άμεσες επιρροές από την Επανάσταση του 1821. Ο Κανάρης και ο Αθανάσιος Διάκος αποτελούν πηγή έμπνευσης για τον ποιητή και γράφει τα ομώνυμα ποιήματα.

Κορυφαίο έργο του ο «Βράχος και το Κύμα», γεμάτο συμβολικά νοήματα. «Μέριασε, βράχε, να διαβώ!» το κύμα ανδρειωμένο λέγει στην πέτρα του γιαλού θολό, μελανιασμένο.[...] Μέριασε βράχε, να διαβώ, επέρασε η γαλήνη, καταποτήρας είμαι εγώ, ο άσπονδος εχθρός σου, γίγαντας στέκω εμπρός σου!».

Το Κύμα συμβολίζει την αδούλωτη ελληνική ψυχή που τετρακόσια ολόκληρα χρόνια σκάβει με πείσμα και υπομονή τα «ριζά του Βράχου», τα θεμέλια της πανίσχυρης οθωμανικής αυτοκρατορίας και τελικά την καταποντίζει και την αφανίζει.

Ο Θούριος του Ρήγα Φερραίου - Νίκος Ξυλούρης (video)

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Το δημοτικό τραγούδι ήταν το μέσο έκφρασης των πόνων και των καημών, των πόθων και των πολεμικών – ηρωικών κατορθωμάτων ενός ολόκληρου λαού. Γεννούσαν το δάκρυ, αλλά και τον πατριωτικό ενθουσιασμό και οδήγησαν στην εθνική δόξα.

Ξεχωρίζουν τα επικά τραγούδια, που χωρίζονται στα «κλέφτικα», που τραγουδούν την αγωνία του ελληνισμού στα χρόνια της σκλαβιάς και τα «ιστορικά», που παραθέτουν ιστορικά γεγονότα, αλώσεις πόλεων, μάχες, πολιορκίες και γενναίες πράξεις αγωνιστών.

Βρυζάκης Θεόδωρος,
«Τυφλός τραυματίας».

Βρυζάκης Θεόδωρος,
«Έλληνες αγωνιστές».

Το δημοτικό τραγούδι της Επανάστασης του '21 σκαρώθηκε στα κλέφτικα λημέρια κι εκεί τραγουδήθηκε και χορεύτηκε.

Δημιουργοί : Οι ίδιοι οι πολεμιστές (π.χ. ο Ρήγας Βελεστινλής, ο Κολοκοτρώνης), αγράμματοι αγρότες, κτηνοτρόφοι, άνθρωποι του προφορικού λόγου. Για αυτό τον λόγο τα περισσότερα τραγούδια λησμονήθηκαν και χάθηκαν πριν καταγραφούν, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις που επαγγελματίες ραψωδοί (όπως στην αρχαιότητα) ακολουθούσαν τους ήρωες και κατέγραφαν τα κατορθώματα.

Θέματα: ο άνδρας - ήρωας, η γυναίκα, η μάνα-ηρωίδα, το χωριό του πολεμιστή, η φύση, ο αγώνας για τη λευτεριά, τη νίκη αλλά και ο θάνατος του ήρωα, του γιου ή του συζύγου.

Κάποια διασώθηκαν, με διαφορές όμως από το αρχικό – πρωτότυπο τραγούδι, αφού τις περισσότερες φορές δεχόταν περικοπές, αλλαγές ή προσθέσεις νέων στίχων από τον κάθε “μεταφορέα”.

Μερικά από τα πιο γνωστά δημοτικά τραγούδια είναι τα παρακάτω:

Τα Σαράντα Παλληκάρια

«Σαράντα παλληκάρια
από τη Λει-. από τη Λειβαδιά.
Πάνε για να πατήσουνε
την Τροπο-, μωρ' την Τροπολιτσά
Στο δρόμο που πηγαίνανε γέροντα,
μωρ' γέροντ' απαντούν.
Ώρα καλή σου γέρο
καλώς τα τα, καλώς τα τα παιδιά.
Πού πάτε παλικάρια
πού πάτε βρε, πού πάτε βρε παιδιά.
Πάμε για να πατήσουμε
την Τροπο-, μωρ' την Τροπολιτσά».

Χατζημιχαήλ Θεόφιλος - Στο λημέρι του Κατσαντώνη

Ο χορός του θανάτου

«Έχε γεια καημένε κόσμε,
έχε γεια γλυκιά ζωή
και συ δύστυχη πατρίδα,
έχε γεια παντοτινή.
Στη στεριά δε ζει το ψάρι,
ουδ' ανθός στην αμμουδιά
και οι Σουλιώτισσες δεν ζούνε
δίχως την ελευθεριά».

Χατζημιχαήλ Θεόφιλος – Η Επανάσταση του '21

Τα δημοτικά τραγούδια του '21

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΟΡΟΙ

Μαρτυρίες για χορούς στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα βρίσκει κανείς στις περιγραφές των ξένων περιηγητών, που συνήθως έκαναν εδώ σταθμό στον δρόμο τους για τους Αγίους Τόπους. Γυρίζοντας στην χώρα τους δημοσίευαν τις σημειώσεις τους από το ταξίδι, πάντα με μια δόση ρομαντισμού και εξωτισμού

Το 1547 ο Γάλλος γιατρός Pierre Belon αναφέρει:

«Βρέθηκα στο αρχοντικό του Αντωνίου Μπορότσου κοντά στην πόλη των Σφακιών κι είδα τους χωρικούς της περιοχής να μαζεύονται στο πανηγύρι άλλοι με τις γυναίκες τους κι άλλοι με τις αγαπητικές τους. Κι αφού ήπιαν, άρχισαν να χορεύουν μέσα στη βαριά κάψα του μεσημεριού, όχι σε ίσκιο, μα έξω στον ήλιο. Ήταν Ιούλιος, ο πιο φλογερός μήνας του καλοκαιριού. Και μ' όλο που ήταν φορτωμένοι με τ' άρματα τους δεν σταμάτησαν να χορεύουν ίσαμε που νύχτωσε.

Αυτοί οι χωρικοί φορούν πάντα άσπρη πουκαμίσια (ζωσμένη με φαρδύ ζουνάρι με πλατιά πόρπη) που κρέμεται ελεύθερη μπρος και πίσω. Αντί για υποδήματα και κάλτσες φορούν μπότες που φτάνουν ως τη μέση, όπου προσδένονται. Είναι φορτωμένοι στην πλάτη με μια αρμαθιά από 150 σαΐτες βαλμένες σε τάξη.

Οι γυναίκες φορούν μαντήλι στο κεφάλι, ριγμένο ελεύθερα σαν πέπλο. Τα στήθη είναι πάντοτε γυμνά. Το ίδιο και οι ώμοι. Είναι μαυρισμένες από τον ήλιο και δεν φορούν διόλου κάλτσες. Οι Ελληνίδες όμως των πόλεων είναι πάντοτε κλεισμένες στο σπίτι. Τη νύχτα δεν βγαίνουν ποτέ στο δρόμο.»

Ο Άγγλος Porter βρήκε πως, ενώ οι Τούρκοι δεν συμπαθούν τη μουσική και τον χορό, οι Έλληνες τραγουδούν αδιάκοπα και χορεύουν: «Όσοι είναι υποχρεωμένοι να ζουν ανάμεσα σε Έλληνες ναυτικούς τους βλέπουν πάνω στο καράβι ή στη στεριά να χορεύουν με μουσική ή χωρίς όργανα, κι εκείνοι κάθονται παράμερα».

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας.

Η εργασία έγινε από τους μαθητές της Ε' τάξης:

Γιώργος Β.-Δημοτικό τραγούδι

Εβελίνα Β.-Κεραμική, Λιθογλυπτική, Αργυροχρυσοχοΐα

Ελένη Κ.-Κλωστοϋφαντουργία

Κωνσταντίνος Κ.-Ποίηση

Ευάγγελος Μ.-Παραδοσιακοί Χοροί

Γεωργία Μπ.-Ζωγραφική

Η δασκάλα μας:
Γιαννακοπούλου Τόνια

